

**רשימת ספרי "בן מלך"
שיצאו לאור עד עתה:**

- על התורה - י"ב זימים נוראים
- חת הסוכות חלקים
- שבת קודש חת הסוכות
- חמנה ומוסר חת הסוכות
- ביטחון חת הסוכות
- הגדה של פסח חת הסוכות
- חת המצות חת הסוכות
- ספירת העומר וחג חת הסוכות
- השבועות חת הסוכות
- גלות וגאולה חת הסוכות
- זימים נוראים
- חת הסוכות
- חת הסוכות
- חת הסוכות
- חת הסוכות
- חת הסוכות
- חת הסוכות
- חת הסוכות
- חת הסוכות
- חת הסוכות
- חת הסוכות

תנן להשיב: mechonbenmelech@gmail.com
 בארצות נפת להשיב: 8482450220
 sales@yefenofbooks.com | Warehouse:

פרשת ויחי

ועיין רש"י שדקדק בזה ופירש על פי מדרשו - ונתתיך לקהל עמים - בשרני שעתידים לצאת ממני עוד קהל עמים, ואף על פי שאמר לי גוי וקהל גוים, גוי אמר לי על בנימין, קהל גוים הרי שנים לבד מבנימין, ושוב לא נולד לי בן, למדני שעתיד אחד משבטי ליחלק, ועתה, אותה מתנה אני נותן לך'.
 ובכדי לעמוד על פשוטם של דברים, יש לדקדק

ויאמר יעקב אל יוסף א-ל ש-די נראה אלי בלזו בארץ כנען, ויברך אותי. ויאמר אלי הנני מפרך והרביתיך, ונתתיך לקהל עמים, ונתתי את הארץ הזאת לזרעך אחריו אחוזת עולם. ועתה שני בניך, הנולדים לך בארץ מצרים עד בואי אליך מצרימה, לי הם, אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי (מח, ג-ה)

בפרשה זו מעלה יעקב את מעמדם של אפרים ומנשה בני יוסף, וקובע שיהיו נחשבים לו כראובן ושמעון. כלומר, שלא יהא מעמדם כשתי 'משפחות' הנכללים בשבט יוסף, אלא כשני 'שבטים' מיוחדים לעצמם, וינחלו נחלה נפרדת בארץ. אולם בראש דבריו מקדים יעקב הקדמה ארוכה, בה הוא מפרש ליוסף את לשון הברכה שניתנה לו בלזו בארץ כנען, אשר הבטיחו ה' לעשותו לקהל עמים, ולתת לזרעו את הארץ אחוזת עולם. 'ועתה' - משמע לאור הדברים האלה - 'שני בניך הנולדים לך וגו' אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי'. ויש להבין מה טיבה של הקדמה זו, ומה הנחיצות באריכות הדברים שבה, אשר דווקא על יסודם ראה יעקב לנכון להעלות את מעמד אפרים ומנשה לדרגת שני שבטים.

בגליון

פרשת ויחי

ביאורי פסוקים..... עמוד 1

היכל השבת

קדשנו במצוותיך ותן חלקינו בתורתך ... עמוד 8

בעניינא דיומא

גדר תענית 'עשרה בטבת' עמוד 10

פרנס השבוע

עץ חיים היא למחזיקים בה

הוצאות הדפסת גליון זה נודבו לזיכוי הרבים ע"י ידידנו הנכבד מחשובי אברכי קהילתנו
הרב החפץ בעילום שמו שליט"א

זכות הפצת אור תורתו הבהירה של רבינו בעל הבן מלך תעמוד לו ולמשפחתו להתברך בכל הברכות האמורות למחזיקי התורה לראות ברכה והצלחה בכל אשר יפנו

להנחות ותרומות 'פרנס השבוע/החדש'
 אפשר להתקשר לטלפון מס' 054-8422488

יו"ל ע"י מכון 'כתבי בן מלך'

לתרומות והנצחות נא לפנות ל-054-8422488

לקבלת העלון במייל, ניתן להצטרף בכתובת
mechonbenmelech@gmail.com

כתובת המכון: אוהב ישראל 1/9, ביתר עילית

לתגובות והערות נא לפנות ל-052-7616048

בניהושיית

מכון כתבי בן מלך

העם ההולכים בחושך ראו אור גדול

בשורה טובה לשוחרי תורת "בן מלך"

הננו לבשר לציבור שהספר מתורגמו של רבינו אליו ציפו והשתוקקו

"דרכי החינוך - בן מלך"

נאסף בעמל רב מתוך מאמרי ושיחותיו של רבינו זצ"ל, כתחום שדריה מרכזי וייקרי במשנתו ודרכו, ספר שיאיד את עניי ציבור התורים והמחנכים, בעמלם בציבור צאצאיהם לתורה ועבודת ה'

יצא לאור עולם לאחר השקעה מרובה באיסוף החומר עריכתו ליטושו והנהגתו

ניתן להשיג את הספר במשלום אצל המפיצים

יודשלים רחב משה אהרן גולדברג 055-6745642	בני ברק רחב אברהם זר 0533184888
ביתר עילית משה די הסמן 0548423499	בית שמש רחב אברהם צבי אקעד 0527654376
מודיעין עילית רחב אליהו קירשנביום 0527122281	טבריה רחב נתן מאיר קורדיור 0548689401

בברכת התורה הנהלת המכון

- ספרים
- למען השנה
- סדרת ספרים
- ביאורים ומאמרים
- על חשיבות חשיבת התורה
- סיפורים
- על הש"ס
- סדר
- הגות ומחשבה
- ביאורי סוחר
- סדר
- אמונה ומחנך
- מגאן
- תורה ודעת
- אומרים
- תורה ודעת

הנהגות תורמים

קו בן מלך
03-3077354

מנהיגיה מכון
קורסים 94 מקומ סימול

עבודת התורה בבית מוסד
לשמוע סיקוריו רבינו
מתחילים לפי נישאים
בכל התחומים

רבישת ספרו בן מלך

בתיבת המודיעות מרחבי העולם

מלפני התחלה 054-8422488
כתובת: אוהב ישראל 1/9
מחיר עילית
עמודה מודיעת לפי סעיף 46
לתיבת הארצית
mechonbenmelech@gmail.com

בשורה טובה למבקשי ה'
ניתן להאזין לשיעורי רבינו זצוק"ל בקו השיעורים
'קו בן מלך'
03-3077354

ישנה אפשרות לבחור במאגר הממושב ולהאזין לשיעורים
בפרשת השבוע
שמעו ותחי נפשכם
וידי רצון שנובה להגדיל תורה ולהאדירה

מכון כתבי בן מלך
הנהלה

הודעה חשובה ומשמחת
לתורמי המכון
ניתן לקבל החזר מס
על תרומות למכון בגובה של
עד 35% מערך התרומה

לפי סעיף 46

בדברי ההבטחה עצמה שאותה מזכיר יעקב כאן, הלא היא בפרשת וישלח - 'ויאמר לו אלקים אני אל-ש-די, פרה ורבה גוי וקהל גוים יהיה ממך, ומלכים מחלצין יצאו, ואת הארץ אשר נתתי לאברהם וליצחק, לך אתננה, ולזרעך אחריך אתן את הארץ' (לה, יא-יב).

וכבר עמדנו שם במקומו על כך, כי בהבטחה זו שינה הכתוב ממטבע לשונו, כי בכל מקום שהובטחה הארץ לאבות, נאמרה רק 'נתינה' אחת, להם ולזרעם אחריהם, כשהבנים נטפלים אל האבות לנחול את הארץ מכוח היותם זרעם. יוצאת מן הכלל היא הבטחה זו, שבה כפל הכתוב והזכיר שתי נתינות בזו אחר זו, נתינה אחת ליעקב - 'לך אתננה', ונתינה נוספת לזרעו - 'ולזרעך אחריך אתן את הארץ'.

והדברים צריכים ביאור רב, לשם מה הוצרכה כפילות זו ומה בא הדבר ללמדנו, והלא לכאורה מאחר שניתנה הארץ ליעקב, הרי כבר מובטחת ועומדת היא לבניו אחריה. והיה די בנתינת הארץ ליעקב לבדו, ויהיו בניו נכללים בנחלתו. כדרך שכל אב מוריש את נחלתו לבניו, וכדרך שבני יעקב עצמם עתידים להוריש את נחלתם בארץ לזרעם אחריהם (ועיין אור-החיים שם מש"כ בזה).

ונראה הביאור בזה, כי נתינה מיוחדת זו לזרעו של יעקב, הינה המשך וענין אחד לראשית הברכה 'גוי וקהל גוים יהיה ממך'. וכפי שנתבאר שם 'גוי וקהל גוים' משמעותו היא 'עם אחד' המורכב מ'עמים' שונים, כאשר כל שבט ושבט ייחודו וסגולתו עמו, וכדרך שעמים נפרדים זקוקים לארצות נפרדות כדי להנהיג את אורח חייהם, בשל היותם בעלי תרבויות שונות, כך גם שבטי ישראל, הגם שכולם בני עם אחד ואכן חולקים ארץ אחת, בכל זאת בשל היותם 'שבטים' שונים ומיוחדים זה מזה, זקוקים הם במסגרת העם והארץ עצמה, לנחול חלקי ארץ נפרדים, בהם יצלח בידם לקיים את אורח חייהם ומילוי תעודתם כיאות.

הנה כי כן, לאור הבטחת ה' ליעקב להקים ממנו 'קהל עמים', הרי מעתה מתחייבת נתינת ארץ מיוחדת לכל עם ועם בפני עצמו, ואם כן חלוקת הארץ לשבטים אינה דומה לחלוקת יורשים היושבים בנחלה אחת, אלא כעין ארצות שונות הניתנות לעמים שונים, כאשר כל נחלה נחשבת כמתנה מיוחדת מאת ה'. וזהו פשרה של כפילות נתינה זו, לומר כי נתינת הארץ לבני ישראל אינה נובעת רק מכוח נתינתה ליעקב אביהם,

אלא כל שבט ושבט חלקו ניתן לו במתנה ישירה מאת ה'. [וכפי שמבואר בכתובים (במדבר לג, כד), כי הגורל שעל פיו התחלקה הארץ היה גורל על פי ה', ולא כחלוקת משפחות השבטים בינם לבין עצמם, שניתנה רשות בידם להתחלק כראות עיניהם.

והוא אשר מקדים יעקב ומזכיר כאן בהדגשה יתירה, כי מאחר שהקב"ה נראה אלי ויברך אותי - 'ויאמר אלי הנני מפרך והרביתיך ונתתיך לקהל עמים ונתתי את הארץ הזאת לזרעך אחריך' [כאן אין יעקב מזכיר את הנתינה לו, אלא מדגיש רק את הנתינה לזרעו], ואשר לפיכך ראויים כל אחד ואחד מִבְּנֵי נחלה משלו במתנה ישירה מאת ה', לאור זאת, הנני מברך את מנשה ואפרים שיהיו אף הם 'עמים' נפרדים בקהל עמים זה, ואשר לכן יהיו זכאים לנחלה מיוחדת בארץ. ומאותו הטעם והענין שראובן ושמעון נבדלים בזכויותיהם לרשת כל אחד את חלקו בפני עצמו, כך יובדלו גם מנשה ואפרים זה מזה, ויירשו כל אחד נחלה לעצמו בין שאר שבטי ישראל.

ועתה שני בניך הנולדים לך בארץ מצרים, עד בואי אליך מצרימה, לי הם, אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי (מח, ה)

בפרשה זו קבע יעקב כי 'אפרים ומנשה' בני יוסף יהיו נחשבים לו 'כראובן ושמעון', כלומר, שלא יהא מעמדם רק כשתי משפחות המסתעפות משבט יוסף, אלא כשני שבטים מיוחדים לעצמם.

והנה יש להתבונן כיצד שייך למנותם בשורה אחת עם אחי אביהם, אחר שמקומם בסדר הדורות אינו שונה משאר בני השבטים, דור שלישי ליעקב.

עוד יש להתבונן, מהו הטעם שתלה יעקב את עליית מנשה ואפרים לדרגת שבטים בכך שהם 'נולדים' לך בארץ מצרים עד בואי אליך מצרימה, והרי לשם סימון היכר בעלמא לא הוצרך לומר זאת, אחר שהוא מפרש ואומר כי למנשה ואפרים הוא מתכוון, ושאר בניו מכאן ולהבא יהיו נקראים על שם אחיהם. ומה מלמדנו תוספת דברים זו.

והנראה בזה, כי כאשר נמכר יוסף לעבד, הרי היתה כוונת האחים לנתקו כליל מן המשפחה, ולקבוע מציאות קיימת שבה יוסף איננו ומשפחת יעקב קמה בלעדיו, כפי שהם מציגים עצמם בפרשה הקודמת

כמה פעמים לשון זה שהאבות הקדושים הלכו לפני ה', כלומר שדבקו בעבודתו יתברך ועבדוהו בכל כוחם. וכן כתיב בפרשת הציווי על ברית המילה - 'התהלך לפני' - וברש"י - 'כתרגומו פלח קדמי - הדבק בעבודתי' (בראשית יז, א). כי בברית מילה קבע עצמו אברהם בברית לו ולזרעו אחריו להיכנס בתפקיד זה להיות תמיד הולך לפני ה'.

אולם בעם ישראל נאמר הלשון 'אחרי ה' אלוקים תלכו' (דברים יג, ה), ונראה הטעם בזה שמכיון שניתנה תורה אזי כשמקיימים את המצוות, נחשב הדבר שהוא יתברך מורה לפניהם את הדרך והם הולכים אחריו. מה שאין כן האבות שעדיין לא ניתנה להם תורה, אזי הליכתם היתה 'לפני האלוקים' כלומר שהיו צריכים לדעת בהתבוננות מעומק לבם מה רצון האלוקים, ועוד בטרם שנצטוו הלכו לפניו.

וכן הוא הלשון בחז"ל על האבות - 'שרצו לפני כסוסים' (סנהדרין צו). כלומר שאף שלא ניתנה תורה, התאמצו בכל כוחם לדעת את רצון האלוקים ולעשותו.

האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים (מט, א)

ודרשו חז"ל - 'ביקש לגלות את הקץ ונסתלקה שכינה ממנו, והתחיל אומר דברים אחרים' (רש"י, גמרא פסחים נו).

ויש להתבונן במדרש חכמים זה, מה שמעויות של 'גילוי הקץ' שאותו ביקש יעקב לומר להם, ונראה דוחק לפרש שרצה יעקב לגלות את זמן ביאת הגואל, וכיון שנסתלקה ממנו שכינה התחיל בברכת בניו, שהם דברים אחרים לגמרי שאינם שייכים כלל לענין הקץ שנתכוון לו בתחילה.

וכן צריך ליישב הדברים כיצד הם תואמים עם פשטות הכתובים, שמשמע שאכן הגיד להם את אשר יקרא להם באחרית הימים, כאמור.

ונראה, כי מה שאמרו 'ביקש לגלות את הקץ', אין הכוונה שרצה לגלות את הזמן והמועד של ביאת המשיח, כי מה תועלת יש בדבר. אלא שהיה סבור לגלות להם את תוכן וצורת הגאולה העתידה בקץ הימים, ולתאר בפניהם בנבואה את כל המעלות הגדולות אשר יזכו להם עם ישראל בעת ההיא, וגילוי

(מב, יג) 'שנים עשר עבדיך אחים אנחנו בני איש אחד בארץ כנען והנה הקטן את אבינו היום והאחד איננו'. אולם יוסף, מחשבה אחרת היתה עמו, וכאשר נפרד ממשפחתו והתנתק מבית אביו, גמר אומר להקים משפחה משלו, לפי הדרך הישרה שהתוו אבותיו וברוח אמונתם, למרות שהוא מנותק ממשפחתו שנתרה אחריו בארץ כנען.

והוא אשר אמרו חז"ל (סוטה לו:) היה ראוי יוסף לצאת ממנו שנים עשר שבטים, כדרך שיצאו מיעקב אביו, שנאמר 'אלה תולדות יעקב יוסף'. ועוד איתא במדרש (תנחומא וישב ה) 'אלה תולדות יעקב יוסף', שהיו פני יוסף דומין ליעקב, מנין, שכך הוא אומר וישראל אהב את יוסף מכל בניו 'כי בן זקונים הוא לו' (לז, ג). והרי בנימין קטן ממנו והוא אומר בן זקונים, אלא שהיה איקונין דומה לו וכו' מה יעקב העמיד שבטים, אף יוסף העמיד שבטים, שנאמר 'אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי'.

מבואר בזה, כי מנשה ואפרים בני יוסף, הם נצר ושארית לעם שהיה עתיד יוסף להעמיד כדוגמת יעקב אביו. כי אכן עד שלא באו יעקב ובניו מצרימה, היתה זו מחשבת יוסף, להעמיד על זו הדרך משפחת שבטים שלמה במקביל למשפחת יעקב אביו, אך משהתאחדו המשפחות, ובטלה המחשבה להקים משפחה נפרדת משלו, אחר שחזר שוב להימנות בין בני יעקב כבראשונה.

ואמנם זאת אומר יעקב ליוסף, כי אף עתה, לאחר שמשפחת יוסף כבר חזרה ונצטרפה למשפחת יעקב, ובני יוסף אשר יולדו מכאן ואילך יהיו שוים בעניינם ובגדרם כבני שאר השבטים, מכל מקום, מנשה ואפרים שנולדו בארץ מצרים עד שלא בא יעקב לשם, כאשר עדיין היו אמורים להיות שבטים לעצמם במשפחת יוסף - כיון שעלו שוב לא ירדו ממעלתם, אלא יוסיפו להיות נחשבים כשבטים לעצמם בכלל המשפחה המאוחדת, ולהימנות בשורה אחת עם שאר שבטי ישראל - 'כראובן ושמעון יהיו לי'.

האלוקים אשר התהלכו אבותי לפניו, אברהם ויצחק (מח, טו)

ובתרגום 'ה' די פלחו אבהתי קדמוי, וכן מצינו

כבוד ה' אשר יתגדל ויתקדש עד מאד, וכל הדברים הנפלאים אשר יבואו אז, וכל זאת לא הורשה יעקב לגלות ונסתלקה ממנו שכינה.

ובסופו של דבר מכיון שלא ניתן לו לגלות את העתידות הרחוקות, עמד וגילה להם את העתיד היותר קרוב בעת שיבואו לארץ וישבו בה על אדמתם.

ובזה מבואר שפיר, ששני הדברים הללו - גילוי העתיד, והברכות שברך יעקב את בניו - מענין אחד הוא.

והיינו כמו שביארנו, שבברכותיו היה גם נבואה וגילוי מעמדו בעתיד של כל שבט, ותפקידו בבנין העם בעת כיבוש הארץ ונחלתם בכל תקופת ישיבת ישראל בארץ. ומבואר שפיר, שבתחילה ביקש יעקב לגלות להם את הקץ, כלומר, לא רק את עתידם הקרוב בנחלתם את הארץ, אלא את העתיד להיות עממה באחרית הימים ממש - בימות המשיח, ולחזות במעמדם המפואר והעצום של שבטי ישראל לאחר התיקון והצירוף השלם, שבו יעמוד כל שבט מישאל בסוף דרכו ובפיסגת מעלתו, וסגולתו המיוחדת תתקיים בו בתכלית השלמות.

אולם מאחר שנסתלקה ממנו שכינה, כיון שאותה שעה לא היתה ראויה לנבואת העתיד לבוא לקץ הימין, על כן 'התחיל לומר דברים אחרים', ברם לא היו אלו דברים אחרים לחלוטין שאין להם שייכות וענין לכוונתו הראשונה, אלא מעתה הסתפק יעקב בגילוי פרק העתיד הקרוב והנראה לעין, שהוא עתידם בארץ ישראל - מעט מזעיר מאותו גילוי שאליו נתכוון יעקב בראשונה.

★

אמנם לפי זה צריך ביאור למה נסתלקה ממנו שכינה, ומדוע הוא שונה מכל הנביאים שזכו לצפות בחזון העתיד, וכן לגלות ולהודיע לעם ישראל על תפארתה ורום מעלתה של הגאולה העתידה, וכמו כן בחז"ל בגמרא ובמדרשים הרחיבו עוד לתאר ולבאר את כל העניינים הנפלאים שיהיו אז לעם ישראל.

וכפי שהארכו הרבה בפסוקי הנחמות, אשר נציין כאן רק כמה מהם כדוגמא - 'ויצא חוטר מגזע ישי ונצר משרשיו יפרה. ונחה עליו רוח ה', רוח חכמה ובינה רוח עצה וגבורה, רוח דעת ויראת ה'. והריחו ביראת ה' ולא למראה עיניו ישפוט וגו' כי מלאה הארץ

דעה את ה', כמים לים מכסים' (ישעיה יא, א-ט). 'והיה אחרי כן אשפוך את רוחי על כל בשר, וניבאו בניכם ובנותיכם, וקניכם חלומות יחלומון, בחורכם חזיונות יראו. וגם על העבדים ועל השפחות בימים ההמה אשפוך את רוחי' (יואל ג, א-ב). 'כי זאת הברית אשר אכרות את בית ישראל אחרי הימים ההם נאום ה', נתתי את תורתי בקרבם ועל לבם אכתבנה, והייתי להם לאלוקים והמה יהיו לי לעם. ולא ילמדו עוד איש את רעהו ואיש את אחיו לאמר, דעו את ה' כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם נאום ה'" (ירמיה לא, לב-ג).

וכתיב - 'ובאו ורינונו במרום ציון, ונהרו אל טוב ה' על דגן ועל תירוש ועל יצהר, ועל בני צאן ובקר והיתה נפשם כגן רוה, ולא יוסיפו לדאבה עוד. אז תשמח בתולה במחול, ובחורים וזקנים יחדיו, והפכתי אבלם לששון ונחמתים ושמתים מיגונם. ורויתי נפש הכהנים דשן, ועמי את טובי ישבעו נאום ה'" (ירמיה לא, יא-ג). 'הנה ימים באים נאום ה', ונגש חורש בקוצר, ודורך ענבים במושך הזרע, והטיפו ההרים עסיס וכל הגבעות תתמוגגנה' (עמוס ט, יא).

ובחז"ל - 'עתידי ארץ ישראל שתוציא גלוסקאות וכלי מילת, שנאמר יהי פסת בר בארץ. תנו רבנן יהי פסת בר בארץ בראש הרים, אמרו, עתידה חטה שתתמר כדקל, ועולה בראש הרים, ושמה תאמר יש צער לקוצרה, תלמוד לומר ירעש כלבנון פריו, הקדוש ברוך הוא מביא רוח מבית גגזיו ומנשבה עליה ומשרה את סלתה, ואדם יוצא לשדה ומביא מלא פיסת ידו וממנה פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו. עם חלב כליות חטה, אמרו עתידה חטה שתהא כשתי כליות של שור הגדול' (כתובות קיא:).

ועוד ועוד עניינים רבים כאשר דיבר ה' בידי עבדי הנביאים.

והנה מעין כל הדברים הללו הם הגילויים שביקש יעקב לבשר לבניו, וצריך טעם מדוע נסתלקה ממנו שכינה ולא הורשה לגלות זאת לבניו, ומדוע נגרע חלקם של יעקב ובניו מלהשיג את מה שזכו הנביאים לראות ולגלות בנבואתם, והודיעו לישראל לנחמם ולשמחם בטובות ובישועות העתידות לבוא עליהם.

ונראה, שאין הקב"ה מגלה בדרך נבואה אלא את העתיד אשר באופק הצפוי לבוא לאחר התקופה הנוכחית, וכלשון הנביא - 'ואשר תבאנה יגידו למו' (ישעיה מד, ז). והתועלת בזה הוא שבכך נתכוון ונכין

ונראה הטעם בזה, כי אחר שיעקב נתברך בברכת 'יעבודך עמים', הרי ניתנה הברכה לכל שבטי ישראל היוצאים ממנו, ומן הנמנע הוא להעבירה ולתתה לשבט אחד בלבד, ובהכרח יתקיים 'יעבודך עמים' אצל כל השבטים. וכמו שנתבאר הדבר בנביאים - 'והיו מלכים אומנייך ושרותיהם מיניקותייך, אפיים ארץ ישתחוו לך ועפר רגליך ילחכו' (ישעיה מט, כג), 'ובנו בני נכר חומותייך ומלכיהם ישרתונך' (שם ס, ז), 'ועמדו זרים ורעו צאנכם, ובני נכר איכריכם וכורמיכם' (שם סא, ה).

לפיכך לא נתברך יהודה אלא במעמד של מלכות ומשפט על העמים, והוא שנאמר על מלך המשיח 'והלכו גוים רבים, ואמרו לכו ונעלה אל הר ה' ואל בית אלוקי יעקב ויורנו מדרכיו, ונלכה באורחותיו, כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלם, ושפט בין עמים רבים והוכיח לגוים עצומים' (מיכה ד, ב-ד).

כל אלה שבטי ישראל שנים עשר, וזאת אשר דיבר להם אביהם ויברך אותם, איש אשר כברכתו ברך אותם (מט, כח)

מבואר בכתוב שדברי יעקב היה בהם משמעות כפולה של דיבור וברכה - 'וזאת אשר דיבר להם אביהם, ויברך אותם'. וגם בתחילת דבריו לא הקדים לומר שבא לברך אותם. [ויש מפרשים ש'ויברך אותם' הוא דבר נוסף על מה ש'דיבר להם', כלומר שגם ברך את כל אחד ולא כתבה התורה מה היא הברכה].

והיינו כמו שביארנו כי עיקר דברו של יעקב היה לקבוע את תכונתו של כל אחד ואחד מהם, ולייעד על פי תכונתו של כל שבט את מעמדו בעם ישראל, יהודה מלך, יששכר עוסק בתורה, זבולון עוסק בפרקמטיא, דן ידין עמו, וכן כולם. שכן כאב מייסד המשפחה, הוא זה שהציב את מעמדו ותפקידו המסויים של כל אחד ואחד בעתיד האומה.

אכן זה נחשב גם ברכה, שהרי כל היעודים הללו הם מעלות, וברך אותם שיקבלו כל אחד את מעלתו המיוחדת לו, ויצליחו לקבוע ולהעמיד את עצמם, כל אחד במעלתו.

ובמדבר - 'וזאת אשר דיבר להם אביהם, 'זאת' אין כתיב כאן אלא 'וזאת', אמר עתיד אדם כיוצא בי לברך אתכם, וממקום שפסקתי הוא מברך אתכם, שנאמר

את נפשנו לתקופה העתידה לבוא עלינו, אולם העתידות אשר יבואו אחר הזמן העתיד, אין מענייננו לדעת זאת. ואין הקב"ה מגלה לנביאים את הגאולה שאחר הגאולה. ועל דרך שמצינו שלא נגלה לנו ענין העולם הבא אשר הוא אחר ימות המשיח, כמו שאמרו חז"ל - 'ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן כל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא לימות המשיח אבל לעולם הבא עין לא ראתה אלוקים וזלתך' (ברכות לד:).

ובאותו הזמן כאשר עמדו בתחילת גלות מצרים אזי התקופה אשר באופק חזון העתיד לפניהם היתה תקופת הטובה והשפע של כיבוש ארץ ישראל ובנין בית המקדש ומלכות בית דוד. אבל תקופת השלימות הנצחית היא השלב שאחרי השלב הבא, וזה אינו ניתן להתגלות.

יהודה אתה יודוך אחיך, ידך בעורף אויביך, ישתחוו לך בני אביך (מט, ח)

ברש"י - 'יהודה אתה יודוך אחיך - לפי שהוכיח את הראשונים בקינטורים התחיל יהודה לסוג לאחוריו, וקראו יעקב בדברי ריצו, יהודה לא אתה כמותם' (ב"ר צח, ה).

כלומר, שרש"י בא לבאר לשון 'אתה', שאמר לו שאתה כשר וראוי ואינך כקודמים. ונראה שבפשטות זה אכן הטעם שזכה יהודה למלכות, כיון שראובן אבד את הבכורה ואת כל המעלות מחמת חטאו כאמור, ואחר כך היה ראוי לתת לבא אחריו, אבל גם על שמעון ולוי היו ליעקב אבינו תלונות ותוכחות, ועל כן הבן הרביעי שבא אחריהם הוא זוכה למלכות.

לא יסור שבט מיהודה, ומחוקק מבין רגליו, עד כי יבוא שילה ולו יקהת עמים (מט, י)

כאן נתן ליהודה את המלכות על ישראל, והוא מה שאמר לעיל 'שתחוו לך בני אביך'. והנה בברכת יצחק ליעקב גם כן ברכו בלשון דומה 'הוי גביר לאחריך, ישתחוו לך בני אמך' (לעיל כז, כט).

אולם ביחס לברכה על אומות העולם שינה יעקב בסגנון ברכתו מברכת אביו, כי יצחק ברך את יעקב 'יעבודך עמים וישתחוו לך לאומים', ואילו בברכת יעקב את יהודה, אמר 'ולו יקהת עמים'.

'וזאת אשר דיבר להם', וכיון שעמד משה פתח להם 'וזאת הברכה' מהיכן שפסק להם אביהם' (ילקו"ש ויהי רמז קסא).

והנה פשוט שלא שב משה לברך את מה שיעקב כבר ברך, אלא הוסיף עליהם, ויש להגדיר מה ההבדל בין ברכותיו של יעקב וברכותיו של משה.

ונראה, שבעוד שיעקר ברכותיו של יעקב התרכזו בקביעת מעמדו ותפקידו של כל אחד מהם, לעומת זאת משה רבינו לא קבע עליהם מה שהם יהיו, אלא ברכם שיצליחו וישגשו בתפקיד המסויים והיעוד שכבר קבע יעקב לכל אחד מהם. וזה כוונת חז"ל שברכת משה באה כהמשך לברכותיו של יעקב, שיעקב קבע לכל אחד מה יהיה עניינו ותחומו ומשה ברכו שיצליח בכך.

ולכן ביעקב כתיב בהקדמת דבריו - 'האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם' כי בא להודיעם מה שיקרא אותם באחרית הימים, כלומר כשיהיו לעם, ורק בסיום דבריו כתיב - 'כל אלה שבטי ישראל שנים עשר וזאת אשר דיבר להם אביהם ויברך אותם איש אשר כברכתו ברך אותם' (מט, כח). כי הברכה היא רק תוצאה מהודעה זו.

אבל משה רבינו בא לכתחילה לברך אותם, כלומר להוסיף ברכה על הדבר המסויים שיש לכל אחד מהשבטים ולכן כתוב מלכתחילה 'וזאת הברכה אשר ברך משה'.

והטעם פשוט, כי הקובע הוא האב ולכן יעקב אבינו הוא שקבע לבניו מה יהיה מעמדם ומקומם בעם ישראל. אבל אחר כך בימי משה כבר היו קבועים בסגנונם המיוחד, אלא שבירך את כל אחד שיצליח במה שהוא עוסק, בדבר שנקבע עליו.

ויכל יעקב לצוות את בניו, ויאסוף רגליו אל המיטה, ויגוע ויאסף אל עמיו (מט, לג)

וברש"י - 'ויגוע ויאסף'. ומיתה לא נאמרה בו, ואמרו רז"ל יעקב אבינו לא מת' (תענית ה).

וזה לשון הגמרא - 'אמר רבי יוחנן, יעקב אבינו לא מת, אמר ליה וכי בכדי ספדו ספדנייא וחנטו חנטייא וקברו קברייא, אמר ליה מקרא אני דורש, שנאמר 'ואתה אל תירא עבדי יעקב נאום ה' ואל תחת ישראל

כי הנני מושיעך מרחוק, ואת זרעך מארץ שבים', מקיש הוא לזרעו, מה זרעו בחיים אף הוא בחיים' (תענית ה).

ונראה כי מה שאמרו 'מה זרעו בחיים אף הוא בחיים', זה גם ביאור כוונת הדרש, שאף שגופו מת ולא בכדי חנטו חנטייא וקברו קברייא, אבל מכיון שזרעו בחיים יש להחשיב אף אותו בחיים, ולכן אמרו שלא מת.

ואף שרוב האנשים זרעם בחיים, ולא מצינו שמחמת כן יחשבו שלא מתו, ואף שאר האבות אברהם ויצחק לא נאמר בהם דבר זה. אמנם הביאור הוא שמציאותו של יעקב היתה הוויית עם ישראל, שהרי מזרעו של אברהם ויצחק עדיין יצאו עשוי וישמעאל, אולם אצל יעקב כל מי שהוא מזרעו הוא נכלל בכלל האומה הנבחרת, כלומר שהוא עצמו הסיבה לבחירת האומה והוא מהווה את מהותה, וכל זרעו מהווה המשך לעצמיותו זו שהוא העם הנבחר, ואכן העם נקראים בשמו 'יעקב' ו'ישראל'. ועל כן בזה שזרעו בחיים נמצא שהמציאות המיוחדת של 'יעקב' שבחר בו ה' להיות לו עם, זה לא מת, מה זרעו בחיים אף הוא בחיים.

ועיין בבעל הטורים בריש הפרשה בפסוק 'ויקברו ימי ישראל למות' (מז, כט) - 'ב' במסורת, הכא, ואידך גבי דוד 'ויקברו ימי דוד למות' (מ"א ב, א). איתא במדרש אמר הקב"ה אתה עשית קמ"ז מזמורים כמנין שנות יעקב, תזכה כמותו. מה הוא ובנו מלכו ביחד, אף אתה ימלוך שלמה בנך בחיך.

וצריך ביאור מה הענין והייחודיות בכך שמצינו בשניהם שהוא ובנו מלכו ביחד'.

ונראה שזה נובע מענין נוסף שמצינו משותף ביעקב ודוד, והיינו דכשם שנאמר ביעקב אבינו שלא מת, כמו כן איתא 'דוד מלך ישראל חי וקיים' (ר"ה כה. ומובא בנוסח 'קידוש לבנה').

והטעם כאמור שישוד עניינו של דוד המלך, היינו 'מלכות בית דוד', שזה היה תכלית ייעודו שבחר בו ה' למלך על ישראל, ודבר זה נמשך לעולם, כאשר הבטיח לו הקב"ה, וכדכתיב - 'אחת נשבעתי בקדשי אם לדוד אכזב. זרעו לעולם יהיה וכסאו כשמש נגדי, כירח יכון עולם' (תהילים פט). 'נשבע ה' לדוד אמת לא ישוב ממנה מפרי בטןך אשית לכסא לך וגו' גם בניהם

עדי עד ישוב לכסא לך' (שם קלב). ואף מלך המשיח יהיה מזרע דוד כדכתיב - 'ויצא חוטר מגזע ישי ונצר משרשיו יפרה' (ישעיה יא, א). והנה הדבר הזה האמור בשניהם שבניהם מלכו

בחייהם, הוא ביטוי ואות שלא יהיה ביטול במלכותם, אלא הן אצל יעקב והן אצל דוד תוכן ומהות חייהם נמשך כל העת, ועוד בטרם פסקו חיי הגוף שלהם, נמשכה מלכותם על ידי בניהם.

היכל השבת

קדשנו במצוותיך ותן חלקינו בתורתך

עבודת ה' בשבת - למעלה מטעם ודעת

איתא בספ"ק, שהאדם בשבת קודש הוא בבחינת 'למעלה מטעם ודעת'. ומשמעות הדבר, שבשבת האדם הוא בדרגא של 'רצון', שאין עשייתו מחמת טעם ודעת אלא מחמת רצון ותענוג.

כלומר דבכלל ענייני עבודת ה' וקיום המצוות, ישנם שני סוגים. יש צורת עבודה שעושים אותה מחמת 'טעם ודעת', דהיינו כאשר האדם עובד את ה' ומקיים את המצוות, משום שמבין בדעתו גודל החובה המוטלת עליו, והוא משתדל למלא את תפקידו בנאמנות. או שמשכיל להבין את רוממות המעלה של עבודת ה', וחפץ להיות מן הזוכים לזה. והנה מכיון שעושה כל המעשים הללו מחמת 'טעם ודעת', הרי עבודתו זו היא בחינת 'מלאכה', כיון שכופה את עצמו מחמת הטעם והנימוק, לעשייה זו.

אכן יש מדריגה, של עבודת ה', שהיא לא רק מצד הרגשת החוב. אלא עבודה הבאה מחמת רצון ותשוקה, בבחינה שאמר דהמע"ה - 'לעשות רצונך אלוקי חפצתי' (תהלים מ, ט). נפשו חושקת וכל רצונה הוא לעשות רצון ה', לקיים מצוותיו. והנה סוג זה של עבודת ה', הוא בחינת 'למעלה מטעם ודעת', דהיינו שכבר זכה להגיע לדרגת עבודה שהיא בחינת 'רצון ותענוג'. והוא נוהה אחר ה' ונמשך על מצוותיו ומתענג עליהם.

והנה בימות החול, אף שנפשו של האדם מסכמת לעבודת ה' ולקיום מצוותיו, הרי זה מחמת איזה חשבון וטעם ודעת המחייבו לזה, ועדיין זה בחינת מלאכה. אבל בשבת, נפש האדם מאליה נוהה אחר ה', ובלי שום חשבונות של שכל, רגליו מוליכים אותו לעבודת ה', וכענין שאמרו - 'אמר דוד, רבש"ע, בכל יום ויום

הייתי מחשב ואומר, למקום פלוני ולבית דירה פלונית אני הולך, והיו רגלי מביאות אותי לבתי כנסיות ולבתי מדרשות, הה"ד ואשיבה רגלי אל עדותיך' (ויק"ר לה, א). ביום השבת מתחדש רצון בנפשו של היהודי לקיים את מצוות ה' ולעבדו באמת, רצון וחשק אשר הוא למעלה מטעם ודעת. מכח קדושת השבת, ומתנת הנשמה היתירה, זוכה היהודי שרגשות הקודש באים ומתעוררים מאליהם, ונפשו שואפת לכל קודש, ונשמתו נכספת לכל טוב ונעלה, ומתוך כך עבודתו היא פעולה של 'חיים'.

לימוד התורה בשבת - עצם השגת החכמה

ועל דרך זה, בלימוד התורה גם כן, ישנם שני בחינות הללו, בחינת 'טעם ודעת', ובחינת 'רצון ותענוג'. שיש הלומד כדי לדעת את הדרך אשר ילך בה ואת המעשה אשר יעשה, או כדי לקיים מצות תלמוד תורה, והוא לימוד בבחינת 'מלאכה', שלומד מחמת סיבה וטעם שיש בדבר. אולם הלומד תורה, והגיע לדרגה שמתענג על רוממות חכמת ה' שבה, ולבבו מרגיש בנועם זיו קדושת התורה. הרי לימודו הוא בחינת 'חיים'. 'כי חיים הם למוצאייהם' (משלי ד, כב). לימודו ועסקו בתורה אינה עמל מלאכה, אלא תנועת חיים, פעולת חיות.

בימות החול מגיע האדם העמל בתורה, לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, לדלות את הדינים מתוך הסוגיא, ולעמוד על ההנהגות המעשיות הנצרכות לו. אולם להשכיל ולהבין את עצם חכמת התורה, רגשות החכמה ונועם זיו ברכ אורה, להתענג על חכמת ה', להשיג טעמה ולעמוד על סודה, לזה זוכים בשבת קודש.

שני דרגות בלימוד התורה

וכבר הארכנו בענין זה בספר 'בן מלך חכמה ומוסר' (שער ה מאמרו 1), כי המדריגה הראשונה של לימוד התורה הוא כדי לדעת לשמור ולעשות, כמו שכתוב - 'ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם' (דברים ה, א). וכלפי לימוד תורה בדרגה זו, נחשב מעשה המצוות יותר מן הלימוד, כיון שכל מטרת הלימוד הוא לצורך המעשה. וכפי שאמרו - 'תכלית חכמה, תשובה ומעשים טובים (ברכות זי). גדול תלמוד שמביא לידי מעשה' (קידושין מ).

אך יש מדריגה גדולה מזה, בלימוד התורה. אשר מצד בחינתה נחשב הלימוד יותר מן המעשה. והיא הדביקות בעצם התורה, שעוסק בתורה כדי להשכיל ולהרגיש בנפשו את אור חכמת התורה הקדושה.

וכלפי לימוד תורה בדרגה רוממה זו, נחשב הלימוד יותר מן המעשה. ואדרבא כל מעשה המצוות, הוא הכנה להגיע לדרגה זו של השגת התורה.

וכדאיאתא בגמרא על הפסוק - 'הכן בחוץ מלאכתך ועתדה בשדה לך, אחר ובנית ביתך' (משלי כד, כז). היינו שתחילה יעסוק בהכנה ואחר כך יגיע אל התכלית. ופירושוו שם בדרך אחת על חיי האדם בדרך ארץ. ועוד פירושוו על לימוד התורה - 'ד"א הכן בחוץ מלאכתך זה מקרא, ועתדה בשדה לך זה משנה, אחר ובנית ביתך זה גמרא'. כלומר שמקרא ומשנה הם הכנה לגמרא. ושם - 'ד"א הכן בחוץ מלאכתך, זה מקרא ומשנה, ועתדה בשדה לך זה גמרא, אחר ובנית ביתך, אלו מעשים טובים'. כלומר לדרך זה, מקרא ומשנה וגמרא, הם הכל הכנה ל'ובנית ביתך' אלו מעשים טובים. והיינו שכדי לדעת לעסוק במעשים טובים, צריך לדעת תחילה מקרא ומשנה וגמרא.

אך בהמשך אמרו - 'רבי אליעזר בנו של ר"י הגלילי אומר, 'הכן בחוץ מלאכתך', זה מקרא ומשנה וגמרא, 'ועתדה בשדה לך', אלו מעשים טובים, 'אחר ובנית ביתך', דרוש וקבל שכר' (סוטה מד).

כלומר שיש מדריגה של לימוד התורה בבחינה של 'דרוש וקבל שכר'. והיינו כשעסקו בתורה אינו רק כדי לדעת מה לעשות. אלא עוסק ומתעמק בתורה גם כדי להשכיל ולהשיג את עצם חכמת התורה, ולצורך לימוד במדריגה רמה זו, ההכנה לזה היא, על ידי מקרא ומשנה וגמרא וגם מעשים טובים.

מבואר בגמרא שכדי להגיע לדרגה זו של הרגשת קדושת חכמת התורה וזיו אורה, הדרך להשגתה הוא על ידי הזיכוך הבא מתוך לימוד התורה וריבוי מעשים טובים, שעל ידי זה נטהר לבבו, ונפשו מזדככת ומתעלה, עד כדי שהיא מסוגלת להרגיש רגשי התורה הנעלים, ולהשיג עדינות סברותיה ומעמיקה הצפונים.

הרי שבלימוד התורה הבא כדי לדעת לשמור ולעשות, כל הלימוד הוא הכנה למעשים טובים. אבל בלימוד התורה במדריגה הנעלית, של 'דרוש וקבל שכר', אזי, המצוות ומעשים טובים הם הכנה ללימוד התורה.

שבת - 'קדשנו במצוותיך' קודם ל'ותן חלקנו בתורתך'

והנה מצינו בזה דבר נפלא, כי בכל המקומות שתיקנו חכמים בתפילות ובקשות, הסדר הוא קודם בקשה על 'תורה' ואחר כך על 'מצוות' - 'שתרגילנו בתורתך ודבקינו במצוותיך' (ברכות השחר). 'פתח לבי בתורתך ואחרי מצוותיך תרדוף נפשי' (אלוקי נצור). 'ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים' (ברכת אהבה רבה). 'האר עינינו בתורתך ודבק לבנו במצוותיך' (שם). 'הוא יפתח לבנו בתורתו וישם בלבנו וכו' ולעשות רצונו ולעבדו בלבב שלם' (ובא לציון). כי לעולם כך הוא הסדר שתחילה יהיה לומד תורה, ואז ידע את המעשה אשר יעשה לקיים המצוות. וכמו שאמרו 'שהתלמוד מביא ליד מעשה'.

אכן בתפילת שבת הסדר שונה, תחילה בקשה על מצוות, ואח"כ על תורה - 'קדשנו במצוותיך ותן חלקינו בתורתך'. ונראה הביאור בזה, על פי מה שנתבאר, כי בחינת לימוד התורה של שבת קודש, הוא מדריגת הלימוד של 'דרוש וקבל שכר', לימוד של קליטת זיו חכמת התורה, שזוכים להשיג עומק סברת התורה ולגלות מצפונייה, להרגיש נעימותה ורוממותה, ולהתדבק בקדושתה. ולצורך לימוד זה דרושה הכנה של קיום המצוות, אשר הם מזככים ומקדשים את האדם שיהא מסוגל להגיע לידי מדריגת חכמה זו. ולכן קודמת כאן הבקשה על המצוות, לפני הבקשה על התורה.

ומטעם זה תיקנו כאן לשון 'קדשינו' - קדשינו במצוותיך. שהמצוות מקדשים את האדם, ומביאים אותו למדריגה נעלית זו, שיהא בידו להבין ולהשכיל

התורה ומתדבק בה, ונעשית התורה חלקו ונחלתו בחייו, וכמו שאמרו חז"ל - תורה דיליה (קידושין לב).
ועיין 'שפת אמת' - בימי המעשה עבודת האדם לקבל עול מלכותו יתברך, וכפי הכנה זו זוכה בשבת לתורה' (יתרו תרל"ו).

בעניינא דיומא

גדר תענית 'עשרה בטבת'

שבו אירע הצרה אלא על החודש, דהיינו שיצומו באחד מימי החודש, ורק אחר כך בחרו חז"ל יום מסויים בחודש לתענית זה. וזהו הטעם שת"ב שחל בשבת נדחה למחרתו שהרי אפשר לקיים את מצות הצום באחד מימי החודש האחרים, אולם התענית של עשרה בטבת כיון שכתוב בה 'בעצם היום הזה', הרי היא קבועה מתקנת נביאים גם על אותו יום ולא רק על החודש, ולכן היא דוחה שבת כמו תענית חלום.

ועיין בספר 'מנחת חינוך' (מצוה שא) שגם כן כתב יסוד זה שמדברי קבלה ותקנת נביאים קבעו את הצומות רק על החודש, כלומר דבעינן לצום באחד הימים בחודש זה. אבל קביעת יום מסויים בחודש, הוא רק מתקנת חז"ל המאוחרת, ואין בו תוקף דברי קבלה. [וכבר צידד כן הריטב"א ב"ה שם ד"ה והא דאמרינן].

ובדברי הגר"ח נתבאר, שגדר קביעת צום עשרה בטבת שונה משאר תעניות שהוא נקבע על עצם היום ולא רק על אחד מימי החודש, אמנם הדברים צריכים ביאור מאי שנא צום עשרה בטבת משאר תעניות, ומדוע נקבע צום זה בגדר מיוחד על 'עצם היום'.

ב' צדדים בגדר קביעות התעניות

ונראה בטעם הדבר כי הנה יש לדון בכל המאורעות שנקבע עליהם יום צום, האם גדר קביעות התענית הוא דין ב'זמן', דהיינו שמשום שהיום הזה אירעו בו דברים מצערים, ולכן קבעו לעשותו יום תענית, ועיקר המטרה לעשות את היום שבו אירע הדבר ליום צער ואבל. או דילמא שעיקר תקנת התענית הוא דין ב'מאורע', דהיינו שחלה חובה להצטער ולצום על עצם המאורע והמצב המצער, אלא שהזמן שבו אירע

את תבונת התורה, ולעמוד על טעמה וסודה, באופן שלבבו יהא פתוח להתענג ממתקוטה. וגם זה ממידת שבת היא שקדושת המצוות מתגלית על האדם ומרוממת אותו להשגת התורה בדרגה רוממה, שהיא בחינת - ותן חלקינו בתורתך. כלומר שמתאחד עם

דינו כשהוא חל בשבת

"כה אמר ה' צבאות-צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה ולמועדים טובים והאמת והשלום אהבו" (זכריה ח, ט).

ובגמרא - 'צום העשירי זה עשרה בטבת שבו סמך מלך בבל על ירושלים, שנאמר (יחזקאל כד, ב) ויהי דבר ה' אלי בשנה התשיעית בחודש העשירי בעשור לחודש לאמר, בן אדם כתב לך את שם היום את עצם היום הזה סמך מלך בבל אל ירושלים' (ראש השנה יח).

ועיין ב'בית יוסף' שמביא חידוש נפלא - 'והרב רבי דוד אבודרהם כתב בהלכות תענית (עמוד רנד) שעשרה בטבת הוא משונה משאר תעניות שאם היה חל בשבת לא היו יכולים לדחותו ליום אחר מפני שנאמר בו (יחזקאל כד ב) בעצם היום הזה כמו ביום הכיפורים ולא ידעתי מנין לו זה' (טור או"ח סימן תקנ).

ודבר זה טעון ביאור רב, שהרי אפילו תשעה באב אינו דוחה שבת ונדחה למחרתו, ומהיכתי תיתי שעשרה בטבת שהוא קל מת"ב ידחה שבת.

ובכתבי (סטנסיל) הגר"ח הלוי (אות מד) כתב - 'דהנה תענית חלום מתענין אפילו בשבת וחזינן מזה דשייך תענית בשבת, רק דבכל מקום נדחה מפני השבת משום שגם למחרת יכולים להתענות, אבל בתענית חלום דאמרו בגמרא דיפה לחלום כשמתענין בו ביום לכן אינו נדחה'.

וביאר הגר"ח דמלשון הפסוק 'צום הרביעי צום החמישי צום השביעי וצום העשירי' מוכח שקביעות התעניות מדברי קבלה לא היתה על היום המסויים

המאורע הוא המתאים ביותר לקביעות הצום. כלומר שהוא דין ב'מאורע'.

והנה ממה שקבעו את הצומות שיהא בתקופת החודש שבו אירע המאורע מוכח מזה כצד השני, שהרי אילו היה כצד הראשון אזי פשוט שהיה ראוי לקבוע את הצום ביום המסויים שבו אירע המאורע. ומכיון שקבעו לעשות את הצום באחד מימי החודש מוכח שגדר הדברים הוא כהצד השני, דהיינו שאין גדר קביעותם לציין את הזמן שהיה בו המאורע המצער, אלא באים אל ה' בכי על עצם המאורע שאירע המשבר והחורבן לעם ישראל. ולכן אף שקבעו להתענות בזמן המאורע די לקבוע זאת על כללות החודש, כי הרי בעצם יש מקום להתענות על דבר זה בכל יום מימות השנה, אלא שבחרו לקבוע זאת באותו הזמן שבו אירע הדבר, ולשם כך די שהקביעות תהיה על כללות התקופה, דהיינו באחד הימים מאותה התקופה.

[ועיין מה שכתבנו בספר 'בן מלך - פורים' (שער א מאמר א - 'כימים אשר נחו בהם') שלגבי ימים שאירע בהם נס, קבעה תורה לקבוע את הציון עליהם ולחגוג אותם בעצם היום, משום שקביעתו הוא דין ב'יום', וכמו שמצינו בתורה לגבי חג המצות, 'והיה היום הזה לכם לזכרון וחגותם אתו חג לה' לדורותיכם חוקת עולם תחגוהו' (שמות יב, יד). עיי"ש בארוכה.

אמנם במאורע של צער לפי מה שביארנו כל קביעת התענית הוא רק על עצם 'המאורע', וכמו שכתב הרמב"ם בריש הלכות תענית שחובת התעניות היא מדרכי התשובה שעל ידי כך יתעוררו הלבבות שבגלל מעשיהם הרעים אירעו להם הצרות הללו, וישובו אל ה'. אלא שבחרו לקבוע את זמן התענית באותו הזמן שאירע בו הצרה].

עשרה בטבת - יום התחלת הפורענות

והנה כל זה נכון הוא לגבי שלושת הצומות דהיינו צום הרביעי (ל"ז בתמוז) צום החמישי (תשעה באב) וצום השביעי (צום גדליה), ולכן אם חל בהם התענית בטבת דינו להדחות למחר, כיון שאין עצם סיבת התענית שייך דווקא לאותו היום.

אולם ב'צום העשירי' שהוא עשרה בטבת מלבד שהוא יום לצער ואבל כללי על מצב החורבן, יש בתענית זה ציון מיוחד על עצם היום, כי ביום הזה התחיל כל מהלך החורבן, כיון שאז התחיל המצור על

ירושלים. ואמנם בהמשך הדברים היו מאורעות יותר חמורים, כמו היום שהובקעה העיר בתמוז ויום החורבן עצמו בתשעה באב, וכל מצב הגלות שנתגלגל מאז. אולם המיוחד בעשרה בטבת הוא משום שבו התחילה כל הפורענות, כלומר שביום הזה השתנה מצבם של עם ישראל שעד היום ישבו בטח בארצם, וביום הזה היה המאורע שממנו נמשך ונתגלגל עליהם כל הפורענויות. ועיין במשנ"ב - 'ועשרה בטבת שבו סמך מלך בבל נבוכדנצר הרשע על ירושלים והביאה במצור ובמצוק ומוזה נמשך החורבן' (סימן תקמט ומקורו ב'חיי אדם').

ויתכן שעצם המאורע של המצור על ירושלים אין בזה משום סיבה בפני עצמה לקבוע תענית ורק משום שהיא התחלה ושורש לכל הפורענויות שנמשכו ממנה.

והנה לציין את זמן התחלת הפורענות, אי אפשר לציין זאת אלא ביום הזה עצמו. וזה עומק הכתוב 'כתב לך את שם היום את עצם היום הזה סמך מלך בבל אל ירושלים'. כלומר שהיום הזה הוא יום התחלת הפורענות. ולכן ציון דבר זה אינו יכול להדחות ליום אחר, ולכן דעת הני ראשונים שאפילו אם היה חל בטבת היו צריכים להתענות בו. והבן.

ודבר זה נרמז גם במה שנקרא צום זה 'צום העשירי', שאמנם עיקר כוונת הכתוב שהוא בחודש העשירי, אבל נראה שבלשון זה נכלל גם עצם היום עצמו שהוא העשירי בחודש העשירי.

התודה והברכה לידידנו הנכבדים מתומכי מכוננו
שנטלו חלק בהוצאות גיליון זה

ברכת מזל טוב לידידנו הנכבד, מחשובי אברכי קהילתנו
הרב **מאיר אליהו אקער** שליט"א
לרגל הכנס הבן לעול תומ"צ

ברכת מזל טוב לידידנו הנכבד, מחשובי אברכי קהילתנו
הרב **מנחם מנדל** ברש"ז **כהן** שליט"א
לרגל הולדת הבן למזל"ט

ברכת מזל טוב לידידנו הנכבד, מחשובי אברכי קהילתנו
הרב **שמעון ריבלין** שליט"א
לרגל הולדת הבן למזל"ט

ילדי, בחורי, אברכי, צעירי, בוגרי, זקני קהל עדת ירושלים
מכירים את תורת בעל ה"בן מלך" זצ"ל?
זוכרים את תורותיו, שיעוריו ומאמריו?
בקיאים בחידושי ויודעים את דרכו ומורשתו?

אתם מוזמנים לקחת חלק במיזם המהפכני אתגר 'בן מלך' הגדול

עונים על שאלות טריוויה ונכנסים להגרלת הענק:

אברכים

אירוח בדירת פאר ל-2 לילות, בעיה"ק צפת
+ אש"ל מלא + נסיעה לקברי צדיקים בגליל

בחורים

כל סדרת ספרי "בן מלך"

ילדים

10 זוכים במשדר ווקי-טוקי

איך משתתפים?

בימי ראשון-שני פרשת שמות, י"ב-י"ג טבת,

מתקשרים לקו אתגר "בן מלך"

033077354 שלוחה 7

לאחר הזנת פרטים מזהים,

תועברו להשתתף ב"אתגר בן מלך"

למענה על שאלות שיבחנו את היכרותכם עם

תוכן ספריו ומורשתו של רבינו בעל ה"בן מלך"

* השאלות מותאמות לפי גילאי המשיבים. * האתגר מוגבל ליומיים בלבד,
בתאריכים הנ"ל. * האתגר אינו מיועד לצרכי התרמה כלל.

בהצלחה!